

Det indre opprøret

Demonstrasjonstogene er blitt fredeligere, hanekammen er klipt, husokkupantene og graffitien er borte. Hvor har raseriet tatt veien? Et taust, indre ungdomsopprør kan være noe av svaret.

Tekst Emma Therese Hansen Illustrasjon Ingunn Dybendal

Generasjoner har ungdomstiden blitt forbundet med opprør mot makten og det etablerte samfunnet. Alt fra sensuell vrikking av hofter, provoserende kleskoder, fraværende hårklipp til rusmidler og røykbomber har fått plass under fanen for opprør. Høye på hasj eller ecstasy snudde hippier, punkere eller hip-hopere opp ned på samfunnets vedtatte normer. Oppførselen ble hyppig omtalt i mediene og gjenstand for høylytte politiske diskusjoner ispedd moralske pekefinger. Det gjaldt å rope høyt og provosere foreldre og fedreland mest mulig.

Slik er det ikke lenger. Generasjonskløften er borte, opprøret tilsynelatende begravd. Foreldre er i stedet blitt forbilder og bestevenner, couch og skriftestol. Og mange synes at hjemme er best til langt opp i 20-årene.

Men selv om man ikke lenger marsjerer i gatene, er ikke nødvendigvis protesten fraværende. Den er bare litt vanskeligere å få øye på. Spesielt når ungdom gjerne vil skjermesårbare foreldre.

Et indre opprør

Forskning har fastslått at én av fire tenåringsjenter viser depressive symptomer, ti prosent av ungdom i 15–16-årsalderen oppgir at de har skadet seg selv minst én gang og 43 prosent av norske elever fullfører ikke videregående på normert tid. Hver uke får Aftenpostens Si ;D-redaksjon tilsendt fortvilte innlegg fra utslitte ungdommer som ønsker pauser fra prestasjonsjaget.

Mye tyder på en indre revolusjon, der spiseforstyrrelser, selvskading, skoleskulk og depresjoner er selve protesten. Der flere tidligere frontet en felles sak, et politisk

budskap med en protest mot «de andre», kan dagens ungdomsopprør virke som en ensom, indre kamp de unge må kjempe alene, én for én. Og når alt blir opp til hver enkelt, er det vanskeligere å rope høyt gjennom megafonen.

Større press på individet

– Det er i dag en større usikkerhet og større press på den enkelte om å velge hvordan livet skal bli. Den tyske ungdomsforskeren Thomas Ziehe har kalt dette for «en oppheting av selvet». Usikkerheten forsterkes gjennom sosiale medier, der kroppspresset er stort og det er viktig å vise sin vellykkethet. Hvis man ikke takler det, kan frustrasjonen lett vendes innover, mener Viggo Vestel, forsker ved NOVA og redaktør for Tidsskrift for Ungdomsforskning.

Sammen med Tormod Øia har han

«Barn og ungdom tilbringer mer tid i sosiale institusjoner og livet er gjennomorganisert.»

Viggo Vestel, NOVA

«Når lidelsene blir privatisert, usynliggjøres det kollektive ansvaret for å finne løsninger på kulturelle problemstillinger som for eksempel mestrings-hysteri og syke kroppsidealer.»

Per Are Løkke, spesialist i klinisk barne- og ungdomspsykologi

forsket på endringen i blant annet ungdomsopprøret og skrevet artikkelen «Generasjonskløfta som forsvant. Et ungdomsbilde i endring». Artikkelen tar utgangspunkt i spørreundersøkelsene Ung i Oslo gjort i tidsrommet 1996–2012 og konklusjonen er at ungdom er blitt mye mer skikkelig i dette tidsrommet. De drikker mindre, ruser seg sjeldnere, færre røyker, de begår mindre kriminalitet, de er ærligere, mindre voldelige og tilbringer mer tid hjemme med foreldrene.

Ved første øyeblikk er dette bare positive endringer som i hovedsak skyldes overordnede samfunnsstrukturer. Men kan denne «skikkeligheten» og økte nærheten til foreldrene være en ulempe i jakten på egen identitet? Har opprørskheten en funksjon?

Nære foreldre, en byrde?

Livet leves mer og mer innenfor voksestyrte rammer. I 2013 gikk 90 prosent av alle barn i aldersgruppen 1–5 år i barnehage. Deretter venter 13 års skolegang. Fritiden er mer bundet enn fri og ifølge tall fra SSB hadde 84 prosent av unge mellom 16–19 år regelmessige fritidsaktiviteter i 2014.

– Barn og ungdom tilbringer mer tid i sosiale institusjoner og livet er gjennomorganisert. Det fører til mer kontakt mellom generasjonene enn tidligere, noe som trolig har ført til en endring i opprørskheten, sier Viggo Vestel, som også påpeker at den teknologiske utviklingen har gjort det lettere å holde kontakten og kontrollen for barn og foreldre. Han mener

mye er bra med denne nærheten, men at også opprør har en funksjon.

– Nærheten er jo i utgangspunktet en ganske positiv og hyggelig ting. Det er lettere å diskutere med foreldrene og tilliten er større. Samtidig var det mye samfunnskritikk i opprørene før og mange viktige spørsmål rundt for eksempel miljø og kjønnsroller ble tatt opp.

Vestel mener opprørene før representerte en kritikk av voksestamfunnet og ser ikke bort ifra at det å gi uttrykk for sin misnøye gjennom raseriet og å bryte vedtatte normer, kan ha en viss terapeutisk virkning.

Per Are Løkke, spesialist i klinisk barne- og ungdomspsykologi, mener idealet om nærhet og ikke minst foreldres egen sårbarhet gjør det vanskeligere for ungdom å gjøre opprør i dag.

– Ungdommen forteller ikke lenger om autoritære og fraværende foreldre, men om altfor nære og sårbare «vi gjør alt for deg»-foreldre. Foreldre er i dag mer åpne og flere skilsmisser gjør at det kan gå lange perioder med en mor eller far som er ulykkelige og der ungdom må ta hensyn til foreldrenes følelser. Dette er foreldre det er svært vanskelig å adskille seg ifra. Før kunne man være sint proletar eller feminist og luften i det private i det offentlige. Raseriet mot mor og far ble rettet mot samfunnets maktstrukturer sammen med andre. I dag oppfatter de unge sine foreldre som personer, ikke roller. Dermed kveles raseriet i et nett av skyld, sier Per Are Løkke.

Færre rom uten krav

I et samfunn der ungdom gis alle muligheter og der foreldrene ofrer alt, kan det fort oppleves som utakknemlighet hvis man ikke benytter seg av alle mulighetene, men derimot klager på presset og ikke utnytter sitt potensial i alt man foretar seg.

– Mange er så flinke i alle ting. Det et enormt trykk som er privatisert. Jentene har vokst opp med et mantra om hvor viktig det er å være positiv og at alle muligheter ligger åpne. Da blir symptomene som oppstår i kjølvannet av alle kravene oppfattet som en feil ved dem selv. Når lidelsene blir privatisert, usynliggjøres det kollektive ansvaret for å finne løsninger på kulturelle problemstillinger som for eksempel mestringshysteri og syke kroppsidealer. Feilen ligger hos jentene og ikke i samfunnet. Slik hindres jentene i å finne et språk som kan tydeliggjøre og skape et opprør mot familiære og kulturelle krav, sier Løkke, som mener det i livet i dag finnes færre rom uten krav.

– Dagens krav er høye og det finnes ikke et sted hvor kravene stopper, et lekerom der du kan være deg selv, fri og uproduktiv. Vi produserer barn som ikke har slike rom inni seg, der de er frie og lekende. Det er det som er skadelig. Til og med lek i barnehagen er i ferd med å kuttes ut. Lek blir til matematikk.

Raseri som terapi

Flere psykologer påpeker sinne som en positiv og nyttig følelse, som mange bruker mye energi på å undertrykke. Mange

unngår sinne fordi man er redd for å bli mislikt og ende opp alene. Det fører ofte til konfliktskyhet og manglende evne til å si nei. I et land som oppfant Kardemomme-loven, kan det å sette grenser, spesielt for jenter, være vanskelig.

– Grenser strider mot det å være grei og snill. Gutter kan si: «Jeg gidder ikke mer», men det er annerledes med jentene. Deres rolle er å ta hensyn og å være en container for andre og seg selv. De har økte forventninger om å være flinke, snille og pene og dette skaper et sinne mange jenter vender mot seg selv, sier Per Are Løkke, som mener dette på mange måter er den gamle kvinnerollen, men at den er mye mer skjult i dag, siden alle jenter tilsynelatende kan gjøre det de har lyst til.

Retten til å være deppa

Fenomenet «Emo» (fra eng: emotional, emosjonell/følelsesmessig), som gikk fra å være en musikk sjanger på 1980-tallet til å bli en mer omfattende identitet og livsstil fra 1990-tallet, representerte en kritikk eller avstandstaken fra visse av samfunnets normer, som karrierejag og konformitet. Kulturen ble ofte assosiert med ungdom som hadde psykiske problemer, der blant annet selvskadning var utbredt. De kledde seg annerledes, slik tidligere generasjoner også gjorde, men i stedet for å protestere høylytt i gatene, var opprøret vendt innover.

– Det var et opprør mot det å ikke skulle vise sin mislykkelighet. Mange hadde gått i psykoterapi og flere hadde opplevd fæle ting som dødsfall og spiseforstyrrelser. De kjempet for retten til å være deprimeret. Det indre opprøret var blant annet en frykt for prestasjonspresset, et «nei, dette vil vi

ikke!» utdyper Viggo Vestel.

– Raseriet ble etter hvert vendt utover og emoene havnet stadig i fysiske slagsmål med jenter de mente strevde veldig hardt for å lykkes. Dette var en bitte liten subkultur som forlenget er borte.

Linnéa Myhre, tidligere sinnablogger for bloggen «Alt du vet er feil», hadde i 2011 30.000 unike lesere hver dag. I 2012 utga hun romanen *Evig søndag*, der hun utforsket følelsene rundt spiseforstyrrelser, depresjon og selvhatet knyttet til egen kropp. I fjor kom romanen *Kjære*, en bunke brev tiltenkt eller skrevet til venner og familie, redaktører og bedrifter, der hun setter ord på opplevelsen av kontinuerlig å bli påminnet om å spise riktig, holde seg slank, trene og være sunn. Bøkene inntok bestselgerlistene, men bloggen er nå nedlagt.

Åpenhet om disse lidelsene er blitt en egen sjanger innenfor litteraturen og i bloggverdenen og utgjør et frigjørende potensial for et innestengt raseri. Spørsmålet er likevel om disse opprørene blir sett på som litt sære og personlige enkelthendelser som ikke har varig og bred nok appell til å endre komplekse samfunnsstrukturer, og som ender som protester som dør stille ut.

Ny kurs

Hvis målet er å styre raseriet vekk fra individet og ut mot samfunnet igjen, hva må til?

– Mer bevisstgjøring, kritikk og frie rom, tror Per Are Løkke.

Han mener raseriet ligger og koker på overflaten.

– Problemet i dag er at det nyliberalistiske budskapet om

at ytre mål, mestring og kontinuerlig evaluering fremstår som den eneste veien til å lykkes. Vi trenger nye protest-bevegelser.

Han stiller dessuten spørsmålsteget med foreldres «Hvordan skal det gå med barnet mitt?»-angst og samfunnets sykkelgjøring av ungdomstiden.

– Foreldre «psykiatriserer» ungdommens livsproblemer altfor raskt. Liten matlyst, plutselig tristhet eller perioder med angst, depresjon og sjansevekker automatisk tanker om en diagnose. Før stilte man spørsmålet: «Hvem er jeg som menneske?» I dag spør man seg selv om hvilken psykisk sykdom man har. De fleste normale følelser er blitt en diagnose, sier Løkke, som mener at selv om vi lever i mer ustabile livsformer som kan være krevende, så er denne sykkelgjøringen veldig overdrevet. ●

Kilder:

- *ung.no* og *ssb.no*
- «Generasjonskløfta som forsvant. Et ungdomsbilde i endring» av Tormod Øia og Viggo Vestel, NOVA, publisert i *Tidsskrift for Ungdomsforskning* nr. 1, 2014.
- «De som er kasta ut av det normale – om sjølskadning og sjøterapi i et emo/alternativt miljø i «Torsdal», Norge» av Viggo Vestel, NOVA, publisert i *Tidsskrift for Ungdomsforskning* nr. 1, 2014
- «Diagnoser skjuler jenters raseri», kronikk av Per Are Løkke, *Aftenposten* 14. sep. 2014
- *Ungdata, nasjonale resultater, 2013*

«I dag oppfatter de unge sine foreldre som personer, ikke roller. Dermed kveles raseriet i et nett av skyld.»

Per Are Løkke, spesialist i klinisk barne- og ungdomspsykologi

Tekst og foto : Emma Therese Hansen

Carolina V. Pastén-Millán (18),
Lommedalen, Bærum

- Er ungdom mindre opprørske i dag?

- Jeg tror ungdom er mindre radikale og forholder seg mer til det foreldrene sier. Ungdom stemmer i større grad på Høyre og Arbeiderpartiet. De holder seg til normen og er ikke så uenige med foreldrene. Jeg er med i Sosialistisk Ungdom og kjenner mange som går i demonstrasjonstog og som tør å si seg uenig i det de fleste er enige om. Jeg synes det er fint å bli kjent med mange som tenker selv. Jeg mener mange ungdommer er engasjerte og ønsker å bidra. Flere jobber frivillig, flere enn kanskje mange er klar over.

- Har du selv deltatt i demonstrasjonstog?

Ja, jeg har gått i 8. mars og 1. mai-tog, protestert mot sjødeponi og for rettigheter til arbeidstakerne. Jeg deltar i minst én demonstrasjon i måneden gjennom skoleåret. Jeg har nok blitt påvirket av foreldrene mine, som kom fra Chile til Norge av politiske årsaker. De har alltid oppmuntret meg til å tenke selv.

- Kan politikk skape engasjement i dag?

- Jeg tror det er sunt å delta i politikken, at man ser at man kan gjøre noe for å endre på ting. Det er mange unge i dag som har foreldre som ordner alt og de tror ikke at man kan endre samfunnet selv.

- Føler du på et prestasjonspress?

- Det er mange krav til ungdom i dag og jeg tror at man forventer mer av

Jostein Brevik (19), Disen, Oslo

- Er ungdom mindre opprørske i dag?

- Ja.

- Har du deltatt i demonstrasjonstog?

- Nei.

- Hvilken sak kunne du tenkte deg å gå i tog for?

- Jeg vet ikke. Det måtte være noe jeg var sterkt personlig for eller imot. Men jeg liker å se saker fra mange sider.

- Undersøkelser viser at ungdom går mer løs på seg selv i dag gjennom f.eks selvsikring og spiseforstyrrelser. Kjenner du noe som sliter?

- Jeg kjenner én med spiseforstyrrelser, men ingen som har skadet seg selv. Jeg har aldri tenkt på at opprøret i dag kan være vendt innover mot en selv.

- Hva synes du om prestasjonspresset i dag?

- Det er der, jeg har merket det selv, men samtidig er det også mange som ikke bryr seg.

Marlene Ravndal (14), Larvik

- Er ungdom mindre opprørske i dag?

- Ja, det tror jeg. Det er tettere forhold mellom generasjonene og man går ikke like mye mot foreldrene sine som tidligere.

- Har du noen gang gått i demonstrasjonstog?

- Nei.

- Hvilken kampsak kunne du tenkt deg å gå i tog for?

- Kanskje mot dyreplageri.

- Noen mener at ungdom oftere går løs på seg selv. Er du enig?

- Ja, man holder mye skjult for andre. Jeg har ikke hatt spiseforstyrrelser selv, men kjenner andre.

- Hva synes du om prestasjonspresset i dag?

- Det er helt greit, synes jeg.

